

Konferenssammanfattning

VILTSPÅRNING PÅ MARCH

Sammanfattning av konferensen *Vilt Spårande Hundar*
Öster Malma, 19 Augusti, 2010

Text: Carl-Gustaf Thulin
Foto: Mia Lennartsson

VILTSPÅRNING PÅ MARCH

En sammanfattning av konferensen "Vilt Spårande Hundar" på Öster Malma, 19e augusti 2010.

Text: Carl-Gustaf Thulin

Omslagsfoto: Mia Lennartsson

BAKGRUND

Hundens utmärkta vittringskapacitet gör den mycket användbar inom jakt och viltspårning såväl som i forskning och förvaltning. Hundar används sedan länge för eftersök av trafik- och skottskadat vilt. Nyligen har hundens kapacitet att skilja mellan dofter från olika vilt börjat uppmärksammas alltmer. Hundar kan exempelvis användas för att avgöra vilket rovdjur som varit framme och orsakat en skada på tamboskap.

När kraven på våra hundar ökar, exempelvis inom svensk eftersökstradition, måste vi också utveckla och kvalitetssäkra hundträningen. Inom polis och militär har sedan länge träningsmetoder som bygger på individuella dofter använts. Hundar ska kunna spåra upp en person som försöker hålla sig gömd bland många andra. Utmaningen liknar den som viltspårande hund ställs inför.

I Sverige pågår sedan en tid flera projekt som alla syftar till att utveckla möjligheten att använda hundar inom forskning och förvaltning. För att visa och berätta om hur vi använder, utvecklar och studerar hundar inom viltforskning och förvaltning anordnades därför ett endagsseminarium på Svenska Jägareförbundets kansli Öster Malma. Målet var att informera om den pågående verksamheten, samt diskutera hur vi gemensamt ska utforma en långsiktig strategi för att utveckla den svenska spårhundstraditionen samt öka samarbetet med våra närmaste grannländer.

Konferensen inleddes med en välkomsthälsning av **Hans Von Essen**, riks jaktvårds konsulent vid Svenska Jägareförbundet och **Carl-Gustaf Thulin**, föreståndare för Centrum för vilt- och fiskforskning.

DANSKA EFTERSÖKSVERKSAMHET

Det inledande föredraget hade internationell prägel. **Ulrik Lorenzen** från danska Skov- og Naturstyrelsen (motsv. Naturvårdsverket) samt vice ordförande för det danska Schweisshundregistret (efter tyskans *schweiss* som betyder svett ordagrant, men avser kroppsutsöndringar, eg. blod) berättade om hur den danska eftersöksverksamheten är organiserad, fungerar och vilka de framtida utmaningarna är. I Danmark är det lagbundet sedan 2007 att rapportera alla misslyckade eftersök efter konstaterat påskjutet vilt såvida inte viltet påträffas inom sex timmar. Då kontaktas polisen varvid en legitimerad hundförare från Schweisshundregistret kommer ut och avslutar eftersöket. Endast denna Schweisshundförare kan avsluta eftersöket negativt, dvs utan att viltet påträffas och avlivas.

Schweisshundregistret kan alltså liknas vid en eftersökselit med 165 legitimerade schweisshundförare som koordineras av ett sekretariat vid Skov- og Naturstyrelsen. Hundförarna är fördelade över 10 geografiska områden. De har lagfästa rättigheter att utföra eftersök efter påskjutet och trafikskadat vilt på privat och statlig mark över hela Danmark. Kraven för att få tillhöra denna eftersökselit är hårda. Utöver jaktlig erfarenhet, premierad eftersökserfarenhet och körkort så ska det ekipage som ansöker om att upptas i registret genomföra ett godkänt eftersöksprov som innebär att lösa ett 20 timmar gammalt och 400 meter långt blodspår (1 dl blod). I den slutgiltiga bedömningen tas det även hänsyn till informella saker som lokalt renommé samt anseende i jaktliga sammanhang och bland befintliga medlemmar. När man väl blivit medlem, kan man uteslutas om man missköter sina uppgifter eller sitt leverne.

Utmaningarna inför framtiden ligger kanske framförallt i ersättningsnivåerna och viltstammarnas utveckling. Det utgår endast ersättning för direkta utlägg som omkostnader och resor, inga arvoden eller honorar. Nu verkar det hittills inte påverka antalet sökande till registret – Att vara medlem är prestigefyllt och ger anseende och status i jaktliga sammanhang. Arbetstrycket ökar dock på grund av de ökande viltstammarna. Antalet jaktliga eftersök och viltolyckor i trafiken har ökat konstant de senaste 10 åren. Med fler olyckor ställs allt högre krav på eftersöksjägarna och fler uppgifter, vilket gör att även inträdeskraven i registret ökar. Ulrik menade också att det finns möjlighet att vildsvinet inom en snar framtid etablerar sig som ett nytt vilt i södra Danmark, vilket skulle innebära helt nya utmaningar för eftersöksverksamheten.

EFTERSÖKSPROJEKTET

Eftersöksprojektet startade för att som yttersta mål förbättra andelen framgångsrika eftersök genom att introducera och utvärdera användbarheten av polisiära/militära hundträningssätt i eftersöksverksamheten. **Mia Lennartsson** från Svenska Jägareförbundet, initiativtagare till eftersöksprojektet, inledde nästa föredragsblock med att berätta om bakgrunden till projektet, dvs de utmaningar som den ökande andelen grupplevande klövvilt (ex. dovhjort, vildsvin) ställer på eftersöksekipagen i Sörmland. De påskjutna eller påkörda djuren går ofta undan tillsammans med flera andra individer, vilket ställer stora krav på hundens spårnoggrannhet. De träningsmetoder som utvärderas i projektet bygger på att hunden lär sig skilja på och markera olika dofter på ett mycket välordnat vis. Mia beskrev hur det går att använda blomkrukor med en viss doft under en av krukorna som hunden ska söka reda på efter att introducerats av en "smeller", dvs samma doft som den ska söka. Efterhand höjs kraven på denna doftidentifiering, varvid det som kallas identitetsspårning tar vid. Här tränas hundarna initialt på humanspår, till en början korta och enkla, men sedan med ökande svårighetsgrad.

Ett mål med projektet är att vetenskapligt utvärdera träningsmetoderna. Om detta arbete berättade **Carl-Gustaf Thulin** i sin roll som forskare vid Sverige lantbruksuniversitet. De i projektet deltagande eftersökshundarna delas in i två grupper, en med traditionellt tränade eftersökshundar och en med "ID-examinerade" (identitets-examinerade) hundar enligt följande kriterier:

- *ID-urval*, välja (diskriminera) en av fyra individuella dovhjortar
- *ID-spårning*, ta upp ett (av tre) människospår och spåra minst 300 m över tre underlag
- *Hjortspårning*, spåra en sändarförsedd hjort i minst 300 m

Hittills har fyra hundar i projektet examinerats utifrån dessa kriterier. Själva utvärderingen av spårnoggrannheten går sedan till så att hundar från de olika grupperna får spåra sändarförsedda hjortar samtidigt som de själva bär en GPS (Garmin Astro). Utifrån positionerna från hjort och hund beräknas sedan hur mycket spåren avviker från varandra. Tre olika beräkningsmetoder redovisades, dels att beräkna medelavstånd mellan imaginära punkter längs hundens och hjortens spår, dels att beräkna andel hundpositioner inom en felmarginal på hjortens spår och slutligen att beräkna areaöverlapp mellan hundens och hjortens spår. De två senare metoderna ger likvärdiga resultat. Hittills har inga jämförelser kunnat utföras, men målet är att få underlag för detta genom ytterligare spårningar under hösten 2010.

En andra metod att utvärdera träningsmetoderna är att granska de skarpa eftersöken med hundar från de två försöksgrupperna. **Erik Häff**, jägmästarstudent som gör sitt examensarbete i eftersöksprojektet, berättade om sin studie av hur de två hundkategorierna fungerar i praktiken. Sammanlagt har 173 skarpa eftersöksrapporter analyserats, varav 60 eftersök utförda av ID-examinerade hundar och 113 från icke-examinerade hundar. Resultaten visar bland annat att eftersök med ID-examinerade hundar ger signifikant färre skadade djur kvar i skogen. En annan skillnad var att under eftersök med ID-examinerade hundar bedöms oftare djuren som oskadade. Erik drog slutsatsen att ID-träning fungerar i eftersöksverksamheten, att fler eftersök klaras upp med ID-tränade hundar och att träningsmetoden åtminstone kan utgöra ett viktigt komplement till traditionella metoder. Slutligen kunde Erik bekräfta själva grunden till eftersöksprojektet, att

eftersök efter grupplevande vilt som dovhjort och vildsvin är svårare att klara upp än efter solitära arter som älg och rådjur.

Resultaten från eftersöksprojektet redovisas i olika former av artiklar samt i bokform för användning i eftersöksutbildningen. Projektet finansieras av Svenska Jägareförbundet och Svenska Kennelklubben, och är ett samarbetsprojekt mellan Svenska Jägareförbundet, Uppsala universitet och Sveriges lantbruksuniversitet.

NY DATABAS FÖR TRAFIKEFTERSÖK

Det utförs i Sverige cirka 45 000 eftersök av trafikskadat vilt (klövvilt och stora rovdjur) av ungefär 6000 registrerade eftersöksjägare. För att administrera denna stora organisation, samt bokföra var, när och hur eftersöken utförs startade i januari 2010 en gemensam databas av Trafikverket, Polisen och Svenska Jägareförbundet (www.viltolycka.se). Biträdande riks jaktvårdskonsulent **Daniel Ligné** berättade om hur denna databas fungerar samt redogjorde för den värdefulla information som kan extraheras därur. För att rapportera in ett eftersök till databasen, måste personen godkännas av länsansvarig polis och – jägare, samt tilldelas ett ID – nummer. Därmed kan man också rekvirera den av regeringen nyligen beslutade schablonersättningen för eftersök av olika viltslag. Varje inrapporterat eftersök får sedan ett sökbart händelsenummer, där information om viltslag, händelseförlopp, olycksplats framgår.

Det finns stor flexibilitet i databasen för vilken information som ska registreras, ex vilken hundras som användes, hundens/personens ålder eller vilken metod som använts vid eftersöksträningen. Denna information kan sedan användas för forskning eller som statistiskt underlag för beslut. Daniel redovisade några exempel på hur informationen kan användas. Hittills har 25 650 olyckor rapporterats in sedan starten, den övervägande majoriteten efter rådjur (20 302), följt av älg (3 571), vildsvin (975), dovhjort (302), kronhjort (89) och stora rovdjur (23). En sammanställning av uppklarandegraden (procent upphittade efter att de lämnat vägområdet) kunde klart och tydligt bekräfta att flocklevande vilt (framförallt dovhjort och vildsvin) bjuder eftersöksekipagen på de största utmaningarna. Daniel kunde också visa att olika (hund-) raser av spetsar är överlägset bäst i uppklarandegrad, samt att uppklarandegraden är högre i norr än i söder, vilket antas hänga ihop med dels var det grupplevande viltet finns och att det är lättare att spåra i snö. Under alla omständigheter kommer denna databas att bli en guldgruva att ösa ur för forskare och myndigheter – Nästa steg blir att skapa en liknande/länkad databas för jakteftersök.

VILTSCADECENTERS HUNDVERKSAMHET

Efter en lång och, som vanligt på Öster Malma, utsökt lunch, fortsatte dagen med presentation av den pågående hundverksamheten på Viltskadecenter, vid Grimsö forskningsstation, Sveriges Lantbruksuniversitet. Forskaren **Jens Karlsson** vid Viltskadecenter inledde eftermiddagens aktiviteter med att berätta om hur hundar används i rovdjursförvaltningen. De stora rovdjuren bjuder på nya utmaningar för många eftersöksekipage. Utöver att de kan vara farliga för såväl hund som person, så har inledande spårningsförsök visat att det ibland kan vara svårt att motivera hundar att spåra exempelvis varg. Nyckeln till framgång är utbildning. Viltskadecenter har därför utformat ett utbildningsprogram som ska utbilda björn- och vargspårningsekipage runt om i landet. Ekipagen utses tillsammans av länsstyrelser och Svenska Jägareförbundet. De ska användas vid dokumentation av spår vid rovdjursangrepp eller illegal jakt, skydds jakt och eftersök samt för att skrämja oskygga rovdjur i närhet av bebyggelse. Vidare så utbildar Viltskadecenter besiktningshundar som ska användas vid ungefär samma sammanhang som björn- och vargekipagen, men där dokumentationskraven är något högre.

För att höja kvaliteten av eftersöksekipagen och öka träningsmotiveringen har Viltskadecenter utformat en certifiering av eftersökshundar. Certifieringen är indelad i tre olika steg med ökande svårighetsgrad. För att registreras som certifierad besiktningshund, den högsta nivån, ska hunden:

- Markera spår av varg, lo och björn i 10 försök av 10

- Markera och följa 12-24 timmar gamla spår av sändarförsedd björn/varg/lo minst en km
- Följa ett personspår med släpad björndel (12-24 timmar gammalt) i två km
- Markera plats för 12-24 timmar gammalt in-/utspår av varg/lo/björn i en hage med tamdjur

Vissa moment inkluderar dessutom störningar av olika slag, ex annat vilt, tamdjur, kadaver. Spårningarna kan dessutom vara "blinda", dvs rovdjursspår saknas, samt får inte avvika mer än 30 meter (dvs inom GPSens felmarginal).

Tobias Gustavsson arbetar som konsult i hunddressyr med ID-träning/spårning som specialitet, och är delaktig i såväl Viltskadecenters som Eftersöksprojektets verksamhet. Han berättade om hur doftbilden påverkas av såväl organismens egen, individuella doft samt underlagets beskaffenhet. Ett hårt underlag ger en tämligen konstant doftsignal, medan vegetation en mer dynamisk sådan. Detta är viktigt att ta fast på under träningsmoment. Att träna på hårt underlag, exempelvis asfalt, kan vara värdefullt vid hundträning då det underlättar såväl hund som hundförarens möjlighet att fokusera. Tobias problematiserade även runt de traditionella metoderna inom svensk eftersöksverksamhet. Det finns en risk att hundar som tränas på spår med blod (av ex gris) och klövar (från ex rådjur), lagda av människor (ytterligare en art) begränsar sin analytiska förmåga, de skapar förväntningar hos hunden hur ett spår ska se ut. Vidare riskerar hunden att bortskämd med vittring, vilket ökar risken för slarv vid skarpa eftersök. För att hitta spårets minsta gemensamma nämnare arbetar man inom ID-träning/spårning med relativt "sterila" underlag, fokuserar på markbunden vittring (spårnoggrannhet), utvecklar hunden gradvis med diskriminering och sedan spårning. Först i de avslutande träningsmomenten integreras faktiska objekt (ex björn, dovhjort) i träningen.

Jens och Tobias berättade avslutningsvis om ett nytt forskningsprojekt "Arbetande hundar" vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Målet med projektet är bland annat att studera hur hundar riktighetsbestämmer, vilken inverkan spårålder och underlag har på upptag och spårlängd, hur valptest förutsäger hundens egenskaper som vuxen, samt hur hundar kan tränas att skilja varg från hundspilling. I projektet kommer sändarförsedda älgar, björnar och vargar att spåras för att vetenskapligt utveckla och utvärdera hundarnas arbete och träningsmetoder. Delar av projektet är finansierade genom olika samarbetsprojekt, men fortfarande saknas heltäckande finansiering. Jens avslutade med att markera att det är märkligt att det ska vara så svårt att få denna typ av forskning finansierad med tanke på vilken stor och viktig funktion den svenska eftersöksverksamheten har i samhället!

PRAKTISKA MOMENT

Efter en fika var det dags för demonstration av doftdiskriminering, ID-spårning samt träning av besiktningshundar. **Tobias Gustavsson** berättade och **Jessica Åberg** och **Jens Karlsson** visade med sina hundar, en kelpie och en labrador, hur de olika momenten kan gå till. Jessica visade först hur hunden presenteras för sin *smeller* och sedan markerar vilken av fyra plåtkurkar längs en plank som innehåller samma doftspår. När hunden markerar rätt burk används en *klicker* och en direkt belöning i form av hundgodis. Tobias menade att denna träningsfilosofi i grunden bygger på positiv feedback, att hunden hela tiden belönas när den gör rätt. Vad belöningen består av kan varieras i det oändliga, men det är viktigt att hund och hundförare finner gemensam glädje i träningsmomenten. Viktigt är också att inte "överträna" – Belöningsystemet gör att det finns en risk för mättnadskänslor hos hunden. Dessutom är denna form av intensiv spårträning mycket uttröttande för hunden, något som vi människor kanske har svårt att relatera till men måste ta hänsyn till. Efter doftdiskrimineringen lades några ID-spår på hårt underlag, som sedan Jessicas kelpie spårade med kort lina. Tobias påtalade att den korta linan och tydligt markerat spårstart och riktning (dvs kunskap om spåret) är viktig för att den ger hundföraren möjlighet att styra sistnämnda är viktigt för det ger hunden tydliga direktiv om vilket spår den ska följa. Avslutningsvis demonstrerade Jens hur träningen av en blivande certifieringshund kan gå till, men många avbrott för hopp och lek blandat med träningsmoment.

SOLIG FRAMTID

Konferensen avslutades i strålande solsken, vilket var som en tanke – Svensk eftersöksverksamhet, forskning och utveckling går en lysande framtid till mötes! Under konferensen diskuterades ett utökat samarbete med våra grannländer, framförallt Danmark, som utöver **Ulrik Lorenzen** från danska Skov- og Naturstyrelsen var representerat av två Schweisshundförare som rest hela vägen från Jylland (Finn Møller & Michael Ramlau) samt Norge som var representerat av **Even Bjørnes** från Direktoratet for Naturforvaltning (motsv. Naturvårdsverket i Norge). Preliminärt föreslogs ett nästa möte i Trondheim, Norge i regi av Direktoratet for Naturforvaltning.

Konferensen var ett samarrangemang av **Centrum för vilt- och fiskforskning, Svenska Jägareförbundet** och **Viltskadecenter**.

KONTAKTINFORMATION FÖRELÄSARE

Tobias Gustavsson (gustavsson.tobias@yahoo.se)
ID-spårhundsexpert, konsult åt eftersöksprojektet och Viltskadecenter.

Erik Håff (erik.haff@gmail.com)
Jägmästarstudent som gör examensarbete inom eftersöksprojektet.

Jens Karlsson (jens.karlsson@ekol.slu.se)
Forskare vid Sverige Lantbruksuniversitet, anställd vid Viltskadecenter.

Mia Lennartsson (mia.lennartsson@jagareforbundet.se)
Forskningsingenjör vid eftersöksprojektet.

Daniel Ligné (daniel.ligne@jagareforbundet.se)
Biträdande riks jaktsvårskonsulent på Svenska Jägareförbundets nationella kansli.

Ulrik Lorenzen (ULO@sns.dk)
Vice ordförande samt Skov- og Naturstyrelsens representant i det danska schweisshundregistret.

Carl-Gustaf Thulin (carl-gustaf.thulin@ebc.uu.se)
Forskare vid Sveriges Lantbruksuniversitet samt föreståndare för Centrum för vilt- och fiskforskning.

Jessica Åberg (typ.valle@gmail.com)
Erfaren hundtränare och konsult åt eftersöksprojektet mfl.